

YENİ BİR FİNANSMAN YÖNTEMİ OLAN LEASİNG, LEASİNG İŞLEMLERİNİN VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU ve LEASİNG İŞLEMLERİNİN MUHASEBE UYGULAMASI-II

İbrahim HÜVEZ*

GİRİŞ

Dergimizin geçen sayısında yeralan yazıda Leasing uygulamasının mahiyeti, konusu ve özellikleri açıklanmıştı. Bu sayıda ise Leasing'in Vergi Kanunları açısından değerlendirilmesi yapılacak, ülkemizdeki Leasing işlemlerinin uygulama aşamasında karşılaşılan sorunlar ve Leasing'in muhasebe uygulamasına ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

1- LEASİNG İŞLEMLERİNİN VERGİ KANUNLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1- VERGİ USUL KANUNU AÇISINDAN

Türk Vergi Mevzuatında finansal kiralamanın herhangi bir tanımı yapılmadığı gibi Vergi Usul Kanunu'nda da Finansal Kiralama konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşılık Finansal Kiralama Kanunu'nun 9 ncu maddesinde finansal kiralama konusu malın mülkiyetinin kiralaayan finansal kiralama şirketine ait olduğu, ancak tarafların sözleşme ile sözleşme süresi sonunda kiracının, malın mülkiyetini satın alma hakkını haiz olacağını kararlaştırabilecekleri hüküm altına alındığından dolayı Vergi Usul Kanunu açısından finansal kiralama işlemleri mülkiyeti muhafaza kaydıyla zilyetliğin devri olarak nitelendirilebilir. Bu durumda amortisman ayırma işlemini kiralama konusu malı aktifine kaydetmiş olan finansal kiralama şirketi yapacaktır. Finansal Kiralama konusu malın mülkiyeti, kira süresi sonuna kadar kiralayana yani finansal kiralama şirketine ait olmaya devam ettiğine göre, kiracılar söz konusu mal için amortisman ayıramaz ve bu amortismanı gider yazamazlar.

Finansal Kiralama Kanunu'nun 17. nci maddesine göre finansal kiralama şirketi, kiraya verdiği malı sigorta ettirmek zorundadır. Sigorta primlerinin

* Vergi Denetmeni

ödenmesi kiracıya aittir. Finansal kiralama konusu malı kullanan, yani kiracı durumunda olan gerçek veya tüzel kişilerce finansal kiralama şirketine ödenen kiralalar, o gerçek veya tüzel kişilerin gideridir. Söz konusu gerçek veya tüzel kişilerce ödenen bu kiralalar, gelir veya kurumlar vergisi bakımından kazancın tespitinde indirilecek gider olarak işlem görür.

Finansal kiralama sözleşmesi nedeniyle kiracının kiralayan adına yapmış olduğu ve kiralayan tarafından kiracıya fatura edilen giderlerden montaj giderleri dışında kalan maliyet unsuru giderlerin, kiralayan tarafından aktifinde kayıtlı olan makinelerin maliyetlerine intikal ettirilmesi, kiracı tarafından ise montaj giderleri dışında kalan bu giderlerin ödenecek kira tutarının bir unsuru olarak nitelendirilip, gider olarak kayıtlara intikal ettirilmesi gerekmektedir. Montaj giderlerinin ise kiracı tarafından ilk tesis ve taazzuv giderleri kapsamında mütalaa edilmesi mümkün bulunmaktadır ve bunlar mukayyet değeri ile değerlendirilmelidir. İlk tesis ve taazzuv giderlerinin eşit miktarlarda ve beş yıl içinde mukayyet değeri üzerinden itfa olunması uygun olacaktır¹.

Finansal kiralamayı yapan şirketlerin kiraladıkları mal için kiracıdan aldıkları kira bu şirketlerin geliridir ve bu gelir kurumlar vergisine tabidir. Söz konusu Finansal Kiralama şir-

ketleri; Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine ilişkin Yönetmeliğin 20 nci maddesinde, "Kiralayanlar finansal kiralama işlemleriyle doğrudan ilgili olmayan faaliyetlerde bulunamazlar."² hükmünden hareketle sadece finansal kiralama işlemi yapabildiklerinden kurum kazançları sadece finansal kira bedellerinden oluşur.

Merkezi Türkiye'de olan finansal kiralama şirketlerine ödenen kiralardan, gelir vergisi tevkifatı yapılması söz konusu değildir. Finansal kiralama şirketi dar mükellefiyete tabi bir yabancı şirket ise, o şirkete ödenen finansal kiralama bedelleri Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 24.ncü maddesi hükmü uyarınca kurumlar vergisi tevkifatına tabidir. Şu anda yürürlükte olan tevkifat nispeti %1'dir. Dolayısıyla yabancı finansal kiralama şirketine kira ödeyen gerçek veya tüzel kişiler, ödedikleri kira bedelleri üzerinden %1 kurumlar vergisi ve bu verginin %10'u kadar fon payı tevkifatı yapıp; muhtasar beyanname ile beyan edip; ödemek zorundadırlar.

2- GELİR VERGİSİ YÖNÜNDEN

Finansal Kiralama Kanunu'nun 28 nci maddesinde "Teşvik belgesine bağlanmış bulunan yatırımların tamamının veya bir bölümünün finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilmesi halinde kiralayan, kiracının teşvik belgesinde belirtilen ve

1 V. Arif ŞİMŞEK "Finansal Kiralama (Lisanig) İşlemlerinin Vergisel Boyutu" Yaklaşım Yılı: 3, Sayı: 32, Sh: 38.

2 Finansal Kiralama İşlemlerinde Bulunacak Şirketlerin Kuruluş ve Şube Açmaları ile Denetlenmelerine Dair Yönetmelik. Mad/20 (28.9.199 tarih ve 18882 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.)

satın alma halinde onun tarafından kullanılmasına hak kazanılan teşviklerden Devlet Planlama Teşkilatınca teşvik mevzuatına göre belirlenecek esaslar çerçevesinde yararlanılır." hükmü yer almaktadır³.

Madde hükmünden de anlaşıldığı üzere yatırımların teşvik belgesine bağlanması şartıyla finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilmesi halinde kiracı ile birlikte kiralayan şirketlerin de yatırım indiriminden yararlanacağı belirtilmiştir. Yatırım indiriminden yararlanan kurum kazançları tam mükellefiyete tabi kurumlar dışında dar mükellefiyet kapsamındaki kurumlara da uygulanmak üzere Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8/9 bend hükmüyle Kurumlar Vergisinden istisna edilmiştir. Yatırım indirimi istisnasından yararlanan dar mükellef kurumlardan Gelir Vergisi Kanunu'nun 94/8 maddesinin "b" bendi uyarınca %20 tevkifat yapılmaktadır.

3- KURUMLAR VERGİSİ YÖNÜNDEN

Finansal Kiralama Kanunu'nun 10. maddesi "Kiralayan şirketin hukuki yapısı" başlığını taşımakta olup Kiralayan şirketlerin yalnızca anonim ortaklık şeklinde kurulabileceğini hüküm altına almıştır. 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu hükümlerine göre ise kiralayan şirketler tam ve dar mükellef olma yönünden farklı şekillerde vergilendirilmektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 9. maddesi hükmü, tam mükellefiyet için anılan Kanun'un birinci mad-

desinde yazılı tüzel kişiliklerin Kanuni ve iş merkezlerinin Türkiye'de bulunmasını yeterli saymıştır. Tam mükellefiyet durumunda, gerek yurt içi gerekse yurt dışı kazançların tamamı vergi kapsamındadır. Dar mükellefiyet durumunda ise sadece yurt içinde elde edilen kazançlar vergilendirilmektedir.

Diğer taraftan, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 24. maddesinde; dar mükellefiyete tabi kurumların ticari, zirai, sair kazanç ve iratları dışında kalan kazanç ve iratları ile telif, imtiyaz, işletme, ticaret ünvanı, alameti farika ve benzeri gayri maddi hakların satışı, devir ve temlik karşılığında alınan bedellerin %25 oranında tevkifata tabi olacağı belirtilmektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 24 ncü maddesinde Kurumlar Vergisi stopaj oranı %25 olarak belirtilmiş olmasına karşılık Bakanlar Kurulu bu oranı gelir unsurları veya faaliyet konuları itibarıyla ayrı ayrı sınıfa kadar indirmeye ve yasal oranının bir katını (%50'yi) geçmemek üzere yükseltmeye yetkili kılınmıştır. Bakanlar Kurulu bu yetkisini kullanarak 93/5147 sayılı B.K.K. ile Finansal Kiralama Kanunu kapsamındaki kiralalar için bu oranı %1 olarak belirlemiştir.

Ayrıca Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 ncü maddesinin 6 numaralı bendi uyarınca tevkifata tabi tutulan kazanç ve iratlardan bu madde hükmüne göre ayrıca tevkifat yapılamıyacağı hükmü yeralmaktadır.

3 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu Mad/28.

Dar mükellefiyete tabi kurumlarda ise finansal kiralama kapsamındaki gayrimenkul sermaye iratlarında %1 vergi tevkifatıyla yetinilecek, kiralama konusu malın sözleşme sonunda satılması halinde doğacak kazançları, kurum kazancı olarak vergilendirilecektir.

4- KATMA DEĞER VERGİSİ YÖNÜNDEN

Finansal kiralamayı daha cazip hale getirmek ve yeni bir finansman yöntemi olarak gelişmesine katkıda bulunmak üzere, vergi yasalarında bu müessese için öngörülen vergisel teşviklerin en önemlisi katma değer vergisi ile ilgili olanıdır. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1/1. maddesi hükmüne göre Türkiye'de yapılan ticari nitelikli teslim ve hizmetlerin katma Değer Vergisine tabi olacağı belirtilmektedir. Yine aynı kanunun 4. maddesi hükmü, hizmeti, teslim ve teslim sayılar haller ile mal ithalatı dışında kalan işlemler olarak tanımlamaktadır. Finansal Kiralamaya; binalar, arazi ve arsalar, taşıt araçları, makina, tesis ve araçlar ile haklar konu olabilmektedir. Buradan hareketle finansal kiralama işlemleri hizmet kapsamında değerlendirilmekte olup 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu hükümleri uyarınca yapılan finansal kiralama işlemleri de Katma Değer Vergisi konusuna girmektedir.

Finansal Kiralama işlemleri, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesine 3297 sayılı Kanunun 16. maddesiyle eklenen hükme göre Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi kapsamı dışındadır. Dolayısıyla

finansal kiralama işlemi bir yatırım bankası tarafından yapılıyor olsa dahi kira tutarları 17/4-e maddesindeki KDV istisnasından faydalanmayacak, başka bir anlatımla banka sırf finansal kiralama işlemi yapması nedeniyle KDV mükellefiyeti tesis ettirmek zorunda kalacaktır.

Finansal Kiralama işlemi yapan finansal Kiralama şirketi veya bankanın KDV tahsilatı, kiralar üzerinden hesaplanan KDV ve finansal kiralama konusu malın mülkiyetinin kiralayana devri münasebetiyle hesaplanan KDV'dir. Finansal Kiralamaya ait KDV kira geliri üzerinden hesaplanır. Finansal Kiralama şirketlerinin kiralama konusu malları satın almaları sırasında uygulanacak KDV nispeti %1'dir. Bu nispet finansal kiralama şirketlerinin kiralama konusu olmayan mal alımlarında geçerli değildir.

Finansal Kiralamaya ilişkin KDV uygulaması kiralamanın yapısı gereği özellik arz etmektedir. Finansal Kiralamaya konu olan varlığa uygulanacak olan KDV oranı %1'dir. Ancak binek otomobiller ile kara nakil vasıtalarında farklılıklar söz konusudur. Binek otomobillerin finansal kiralamaya konu olduğu hallerde uygulanacak KDV oranı %23'tür. Silindir hacmi 2000 cm³'ü geçenlerde ise KDV oranı %40'tır. Diğer kara nakil vasıtalarında ise oran %8 olarak belirlenmiştir.

Bakanlar Kurulu 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 3316 sayılı Kanun'la değişik 28. maddesinin kendisine verdiği yetkiye dayanarak 30.10.1993 tarih ve

21743 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 27.10.1993 tarih ve 93/4932 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla finansal kiralamaya konu olan malların teslim ve kiralamalarında; katma değer vergisi oranını;

- Binek otomobillerin finansal kiralama şirketlerine veya bu şirketlerce tesliminde %23,

- Diğer kara nakil vasıtalarında %8,

- Diğer mal teslimlerinde ise %1 olarak saptamıştır.

Bu uygulama ile finansal kiralama kuruluşlarının sorunu ortadan kalkmaktadır. Ancak bu kuruluşlara %1 vergi uygulayarak mal satan mükelleflerin alışları, Finansal Kiralama Kanunu kapsamına girmemektedir. Bu mükelleflerin %1 vergi uygulayarak teslim edecekleri malların iktisabı ile ilgili bütün alış ve giderler, genel hükümlerin belirlediği vergi nispetine tabi olacaktır. B u durumda indirilemeyen giderler sorunu finansal kiralama şirketlerine mal satan imalatçı veya tüccar için ortaya çıkacaktır.

Finansal kiralama kuruluşlarına mal satan mükellefleri iki grupta toplamak mümkündür:⁴

a) Genellikle piyasa için üretim ve satış yapan, ancak arızı olarak finansal kiralama kuruluşuna mal tesliminde bulunan mükellefler: Bu durumda olanların teslimleri nedeniyle üzerlerinde kalan vergiyi diğer işlemleri üzerinden hesapladıkları ver-

gilerle telafi edebilmeleri mümkündür. Bu mükellefler bakımından finansal kiralama kuruluşlarına yapılan teslimler büyük bir sorun yaratmayacaktır.

b) Finansal kiralama kuruluşuna yaptığı teslim, cirosunun büyük bir bölümünü teşkil eden ve vergiye tabi başka işlemleri sınırlı olan mükellefler: Bu mükelleflerin, finansal kiralama kapsamındaki satışları nedeniyle yüklendikleri ve mahsup edemedikleri vergiyi telafi etmeleri güç olacaktır. Finansal kiralama uygulamasında asıl sorun bu tür mükelleflerde ortaya çıkmaktadır. Ancak, Türkiye'de sadece finansal kiralama şirketleri için üretim yapan kuruluşların bulunması veya kurulması çok zordur. Çünkü, bu şekilde üretim yapacak olan bir firma herşeyden önce rantabl olmayacaktır. Kaldı ki yüklendiği vergiyi mahsup edemeyecek üretici firma, dilediğinde malını finansal kiralama dışında satabilecektir.

26 sıra numaralı Katma Değer Vergisi Tebliğinde Finansal kiralama kuruluşlarına, finansal kiralama kapsamında mal teslim eden mükelleflerin, alımlarında yüklendikleri katma değer vergilerinin indirim konusu yapılamayan kısmının iade edilmeyeceği ve gider-maliyet unsuru olarakta dikkate alınmayacağı açıklanmıştır.

Finansal Kiralama sözleşmeleri kira konusu malın, kira süresinin bitiminde kiracıya satılması hükmünü

4 V.Arif ŞİMŞEK "Finansal Kiralama (Leasing) İşlemlerinin Vergisel Boyutu" Yaklaşım Yıl:3, Sayı:32, Sh:40.

içeriyor ve bu hüküm gereğince satılıyor ise yine %1 KDV oranı uygulanır. Bu hüküm binek otomobilleri ile diğer kara nakil vasıtaları bakımından geçerli olmayıp binek otomobillerde %23, diğer kara nakil vasıtalarında %8'dir.

Kiraya vermek üzere satın alınan veya ithal olunan malların KDV'si finansal kiralama şirketi veya banka tarafından üç taksitte indirilir. Eğer kiracı bu malı yatırım teşvik belgesi kapsamında kiralamışsa, indirim işlemi finansal kiralama şirketi tarafından kiracının belgesine dayanılarak bir defa yapılabilir⁵. Finansal kiralamaya konu malın yurt dışındaki finansal kiralama şirketlerinden kiralanması işlemi de, hizmetten Türkiye'de faydalanılıyor olması nedeniyle KDV'ye tabi olup bu KDV'nin kiracı tarafından sorumlu sıfatıyla hesaplanıp ödenmesi ve indirilmesi gerekmektedir (KDVK mad./9).

Teşvikli yatırımlarda, finansal kiralamaya konu malların ithalat yoluyla yurda getirilmesi durumunda kiralayan şirketin katma değer vergisi ertelemesinden yararlanması mümkündür.

5- GÜMRÜK VERGİSİ YÖNÜNDEN

Finansal Kiralama işlemlerinin Gümrük Vergisi ile ilgili açıklamalar Finansal Kiralama Kanunu'nun 29. maddesinde "Gümrüğe dair hükümler" başlığı altında açıklanmıştır⁶. Bu madde hükmüne göre; Yabancı

şirket ile kiracı arasında akdedilen sözleşmeye göre getirilen mallara, gümrük vergileri açısından aşağıdaki hükümler uygulanır.

a) Sözleşmede satın alma hakkı yer alsın veya almasın, teşvik belgesinde gümrük muafiyetinden yararlanması öngörülmeleyen mallara geçici muafiyete dair hükümler işletilir. Bu şekilde Türkiye'ye getirilen mallar için ileride doğabilecek vergileri karşılayacak miktarda teminat alınır. Sözleşme sonunda ithalatın yapılmaması ve söz konusu malların kiralayana iade edilmek üzere yurt dışına çıkarılması halinde teminat çözülür.

b) Sözleşme süresi sonunda finansal kiralama konusu malların kesin ithalatının yapılması halinde, vergi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihteki cari kur ve normal fiyat üzerinden hesaplanacak gümrük vergileri tahsil olunur.

6- DİĞER VERGİLER YÖNÜNDEN

Finansal Kiralama Kanunu'nun 30. maddesi hükmüyle finansal kiralama sözleşmeleri her türlü vergi, resim ve harçtan müstesna tutulmuştur. Madde hükmü ile Bakanlar Kurulu, dar mükellefiyete tabi kurumların bu kanunun uygulanmasından doğacak kazanç ve ücretlerinden yapılacak vergi tevkifat nispetlerini sıfıra kadar indirmeye veya kurumlar vergisindeki nispete kadar yükseltmeye yetkili kılınmıştır.

Finansal kiralama ile ilgili olarak

5 Mehmet MAÇ "KDV Uygulamaları" İkinci Baskı Sh. 1.52.

6 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu Mad/29.

düzenlenen kağıtların ve bu konuda yapılan işlemlerin muafiyetine ilişkin kanunda bir hüküm bulunmamaktadır. Finansal Kiralama sözleşmesinde, teminatın vasfı itibarıyla bir düzenleme yer alması halinde dahi, teminat işlemi sebebiyle sözleşmeden herhangi bir suretle damga vergisi ve harç tahsil edilmemesi gerekmektedir. Ancak bu sözleşme haricinde düzenlenen kağıtlardan (teminat mektubu, ipotek senetleri vb.) yapılan diğer işlemlerden damga vergisi ve harç alınması gerekir.

II- FİNANSAL KİRALAMA BEDELLERİNİN GİDER YAZILMASI İLE İLGİLİ KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Finansal Kiralama bedelinin ve ödeme dönemlerinin sözleşmede taraflarca serbestçe belirlenmesi vergilendirme de dönemsellik ilkesi açısından çeşitli tartışma ve ihtilaflarda beraberinde getirmiştir. 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 6. maddesinde "finansal kiralama bedeli ve ödeme dönemleri taraflarca belirlenir. Bu bedeller sabit veya değişken olabilir. Türk Lirası veya Merkez Bankası'nca alım satımı yapılan döviz cinsinden belirlenebilir." hükmü yer almaktadır. Ayrıca sözkonusu kanunun 7. maddesi hükmü sözleşmelerin en az dört yıl süre ile feshedilemeyeceğini hüküm altına almıştır⁷.

Finansal Kiralama Kanunu'nun, yukarıda belirtilen hükümlerinden de anlaşılacağı gibi, kira ödemelerinin, kira sözleşmesinin feshedilmesi imkansız olan dört yıllık döneme eşit olarak yayılması öngörülmemiştir. Aksine, taraflarca kira bedelinin sabit ve değişken olarak serbestçe belirlenebileceği hükme bağlanmıştır⁸. Buna göre finansal kiralama şirketinin gelir yazacağı bedellerin ilgili, olduğu vergilendirme dönemi, kiracının gider yazacağı ödemelerin vergilendirme dönemi, sözleşmede öngörülen ödeme dönemlerine göre tayin edilecektir⁹.

Finansal Kiralama Kanunu, kira bedelinin ve ödemelerinin taraflarca serbestçe belirlenebileceğini öngördüğüne göre, taraflar karşılıklı olarak dört yıllık kira süresinde ödenecek kira bedelini ve ödeme şeklini serbestçe belirleyebilecekler ve kira ödemelerinin yapıldığı dönemde de bu ödemelerin tamamını gider kaydedebileceklerdir¹⁰.

Danıştay Üçüncü Dairesi bir kararında; "Finansal kiralamada, yapılan ödemelerin, ödemenin yapıldığı dönemde gider yazılmasında, kanuna aykırılık bulunmamaktadır. Ödenen toplam kiranın, kiralama süresi olan 4 yıllık kira süresine bölünmek suretiyle, her yıl için eşit miktarda gider kaydedilmesi gerektiği

7 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu Mad/6,7.

8 Şükrü KIZILOĞLU "Finansal Kiralamada Ödenen Kira Bedelinin Tamamının Gider Yazılabileceği" Yaklaşım Yıl:3, Sayı:35, Sh: 18.

9 Oğuz AYDEMİR "Finansal Kiralama Maliye Postası Yıl: 16, Sayı:358, Sh.18.

10 Şükrü KIZILOĞLU "Finansal Kiralamada Ödenen Kira Bedelinin Tamamının Gider Yazılabileceği" Yaklaşım Yıl:3, Sayı:35, Sh:19.

öne sürülerek vergi salınamaz." diyerek finansal kiralamada ödemelerin, yapıldığı dönemde gider kaydedileceğini oy çokluğu ile karara bağlamıştır¹¹.

Finansal Kiralama Kanunu'nun 6. maddesinde "finansal kiralama bedeli ve ödeme dönemleri taraflarca belirlenir. Bu bedeller sabit veya değişken olabilir." hükmü ile taraflara çok geniş bir serbesti tanınmaktadır. Bu durumda sözleşmelerde, kimi zaman ilk yılda, kira bedelinin %97'sine varan yüksek oranlarda ödemeler yapılabilmekte, geriye kalan üç yıllık dönemde ise her yıl %1'lik kısım ödenmektedir. Elbette ki böyle bir sözleşmenin finansal kiralamanın gerçek amacına uygun düştüğü söylenemez. Finansal Kiralama Kanunu'nun amacına aykırı bu tür uygulamaları önleyebilmek için Finansal Kiralama Kanunu'na "ödenek kira tutarının, kira süresi içinde eşit olarak ödenmesi gerektiği"ne dair hüküm eklenmelidir. Bu hüküm muvazaalı finansal kiralama işlemlerinin önüne geçebileceği gibi, vergi kaybını da önleyecektir.

Finansal Kiralama bakımından KDV'nin ne zaman doğduğu konusu tartışmalı bir konu olup bu konuda belirsizlik mevcuttur. Bu konuda kanunda açık bir hüküm yoktur.

Finansal kiralamaya konu olan malın kiralama süresi sonunda kiracıya devredilmesi halinde, finansal kiralama mı, yoksa taksitli satış mı

olduğu tartışılmaktadır. 3226 sayılı Finansal Kanun hükümlerine göre yapılan kiralama finansal kiralama olup taksitli satış değildir. Çünkü, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 27. maddesi, finansal kiralama sözleşmesine, Medeni Kanunu'nun 688, 689, 690. ncı maddeleri ve Borçlar Kanunu'nun 222, 223, 224. maddeleri ile hükümlerinde düzenlenen taksitli satış hükümlerinin uygulanmayacağını hükme bağlamıştır. Taksitle yapılan satışta, malın mülkiyeti satışla birlikte karşı tarafa geçmektedir. Malı alan işletme aktifine kaydedip amortisman ayırmaktadır. Finansal kiralamada ise mülkiyet kiralama süresinin sonuna kadar finansal kiralama şirketinde bulunmaktadır. Finansal kiralama taksitleri, adi kira yada hasılat kirasında olduğu gibi belirli dönemlerde doğan ve ödenen borçlar olmayıp, bir bütün olarak doğan ve taksitler halinde ödenmesi kararlaştırılan tek bir borcun parçalarıdır. Bu nedenle, finansal kiralamayı taksitli satış veya adi kira olarak nitelendirmek mümkün değildir¹².

Vergi Usul Kanunu'nda ve Finansal Kiralama Kanunu'nda finansal kiralama konusu malın kira dönemi sonunda kiracıya satılması halinde değerlemeye tabi tutulmayacağına ilişkin bir hüküm yer almamaktadır. Bu nedenle kiralama dönemi sonunda, finansal kiralama konusu malın kiracıya bedelsiz veya

11 Dn. 3. D. 8.12.1994 tarih ve E.1994/5007, K.1995/1744.

12 Abdullah TOLU "ABD'de ve Türkiye'de Finansal Kiralama (Lesanig) Uygulaması ve Katma Değer Vergisi Karşısındaki Durumu-II" Maliye Postası Yıl:14, Sayı:306.

sembolik bir değerle devredilmesi durumunda V.U.K.'nın 267. maddesine göre emsal bedel ile değerlendirilmesi gerekmektedir. VUK.'nın anılan maddesi mal alım satımlarında muvazaalı işlemleri önleme amacı taşımaktadır.

Ancak dönem sonundaki satışların sembolik ya da emsaline göre düşük olması, işlemin niteliği gereği kiralama dönemi boyunca gerçek mal bedelinin ödenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle VUK'daki emsal bedeli uygulaması için öngörülen esasların, finansal kiralama sözleşmesi sonunda satış konusu olan mallar için de uygulanması, finansal kiralama işlemlerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, finansal kiralama sözleşmesinde, sözleşme süresi sonunda malın mülkiyetinin kiracı tarafından satın alınacağını kararlaştırılması halinde "satış konusu olan mal, Vergi Usul Kanunu'na göre değerlemeye tabi tutulamaz." hükmünün eklenmesi, finansal kiralama işlemlerinde kolaylık sağlayacaktır¹³.

III-LEASİNG İŞLEMLERİNİN MUHASEBE UYGULAMALARI

Finansal Kiralama işlemlerinin Muhasebe Uygulamalarını Kiracıya ait Muhasebe uygulamaları ve Kiraya verene ait Muhasebe uygulamaları olmak üzere iki grupta incelemek finansal kiralama işlemlerinin özel-

liklerini ortaya koyabilmek açısından faydalı olacaktır.

1- KIRACIYA AİT MUHASEBE UYGULAMALARI

a) Kısa Vadeli Finansal Kiralamada Kiracıya Ait Muhasebe Uygulamaları : Faaliyet kiralaması (Operating Lease), Adi kiralama, işletme kiralaması olarak da isimlendirilen finansal kiralama çeşidinde kira süresi, kiralanan varlığın ekonomik ömrünün önemsiz bir kısmını kapsadığından kiralanan varlık kiraya verenin varlıkları arasında yer alır. Amortisman ayırma işlemide kiraya veren tarafından yapılır¹⁴. Kiracı tarafından ödenen kira giderleri kiralanan varlığın kullanıldığı fonksiyon türüne göre gider kaydedilir. Kiralayan için dönem geliri, kiracı için dönem giderine neden olan bu kiralama türünün en belirgin özelliği, kira süresinin varlığın ekonomik ömrünün önemsiz bir kısmını kapsayacak kadar kısa olmasıdır. Kiralanan varlığın kira süresi içerisinde bakım onarım ve sigorta giderleri, hasar ve ziyaından kiralayan sorumludur¹⁵.

Kısa vadeli finansal kiralamada kiracıya ait muhasebe uygulamasını bir örnekle açıklamak gerekirse; Kiracı açısından kısa vadeli finansal kiralama işleminde, işletmenin ihtiyacı olan makineyi 2 yıl süre ile kiraladığını ve aylık kira bedelinin

13 V.Arif ŞİMŞEK "Finansal Kiralama (Leasing) İşlemlerinin Vergisel Boyutu" Yaklaşım Yıl:3, Sayı:32, Sh:40.

14 Prof. Dr. Remzi ÖRTEN. "Yeni Finansal Araçlar ve Muhasebe Uygulaması-II" Maliye Postası Yıl:16, Sayı:361.

15 Figen AYIKOĞLU "Finansal Kiralama ve Finansal Kiralama Şirketlerinde Muhasebe Uygulamaları" Yaklaşım Haziran 1996, Sayı:42, Sh.108.

30.000.000. TL. olduğunu varsayarsak, kira sözleşmesine göre kira ödemelerinin her ayın sonunda aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilmesi gerekecektir. Kısa vadeli Finansal kiralama işlemleri finansman amaçlı kiralamaya uygun olmadığı için KDV oranını %1 yerine %15 olarak hesaplamak daha uygun olacaktır.

31.1.19X1	
730 Genel Üretim Giderleri	30.000.000
(Kira giderleri)	
191 İndirilecek KDV	4.500.000
100 Kasa	34.500.000
(Üretimde kullanılan makinanın Ocak ayı kira bedeli ve KDV'nin nakden ödenmesi)	

b) Uzun Vadeli Finansal Kiralamada Kiracıya Ait Muhasebe Uygulamaları: Finansman amaçlı kiralama (Finansal Lease), sermaye kiralaması olarak ifade edilen bu kiralama çeşidinde kiracı işletme ihtiyacı duyduğu varlığı üretici işletmeye karşı ödeme hariç tüm işlemleri yapar ve daha sonra finansmanı sağlayacak finans kuruluşuyla ödeme de dahil olmak üzere satın alma işlemini gerçekleştirir. Böylece kiraya veren finans kuruluşu kiralama sözleşmesiyle varlığın kullanma hakkını kiralayan işletmeye devreder¹⁶. Bu kiralama türünün en belirgin özelliği, kira süresinin kiralanan varlığın ekonomik ömrünün tamamını veya

önemli bir kısmını kapsayacak kadar uzun olmasıdır. Bu kiralama çeşidinde kiralanan varlığa ait hukuki sahiplik hakkı kiraya verene aittir¹⁷.

Kiracı açısından Uzun Vadeli finansal kiralamayı da bir örnekle açıklamak gerekirse; işletme finansal kira yolu ile 200.000.000 TL. tutarındaki makinaları 400.000.000 TL. tutarında kira ile 6 yıl vadeli satın almıştır.

1.1.19X1	
253 Tesis Makina ve Cihazlar	200.000.000
180 Gelecek Aylara ait Giderler	50.000.000
280 Gelecek Yıllara ait Giderler	150.000.000
309 Diğer Mali Borçlar	400.000.000
(Kiralanan makinaların aktife kaydedilmesi ve borcun tahakkuk ettirilmesi)	
31.12.19X1	
780 Finansman Giderleri	50.000.000
309 Diğer Mali Borçlar	100.000.000
100 Kasa	100.000.000
180 Gelecek Aylara ait giderler	50.000.000
(Finansal kiralama bedelinin ödenmesi ve ödenen faiz tutarının gider yazılması)	

770 Genel yönetim gid.	50.000.000
275 Birikmiş amortismanlar	50.000.000
(Kiralanan varlığa amortisman ayrılması)	

2) Kiraya Verene Ait Muhasebe Uygulamaları

Kiraya verene ait muhasebe uygulamalarını da kiracıya ait mu-

16 Figen AYIKOĞLU "Finansal Kiralama ve Finansal Kiralama Şirketlerinde Muhasebe Uygulamaları" Yaklaşım Haziran 1996, Sayı:42, Sh.109.

17 Prof. Dr. Remzi Örtün. "Yeni Finansal Araçlar ve Muhasebe Uygulaması-II" Maliye Postası Yıl: 16, Sayı: 361.

hasebe uygulamalarında olduğu gibi kısa ve uzun vadeli olmak üzere iki kategoride değerlendirmeye tabi olacaktır.

a) Kısa Vadeli Finansal Kiralamada Kiraya Verene Ait Muhasebe Uygulamaları:

Finansal kiralama işlemlerinin kiraya veren açısından muhasebe kayıtlarının ise aşağıdaki gibi olması gerekmektedir. Kiraya veren açısından kısa vadeli finansal kiralama işleminde, işletmenin aylık 30.000.000.- TL. kira gelirini her ayın sonunda aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilmesi gerekecektir. Kısa vadeli Finansal kiralama işlemleri finansman amaçlı kiralamaya uygun olmadığı için KDV oranı %1 yerine %15 olarak hesaplanmıştır.

31.1.19X1	
100 Kasa	34.500.000
649 Faaliyetle İlgili Diğer Olağan Gelir ve Karlar	30.000.000
391 Hesaplanan KDV	4.500.000
(Kiraya verilen makinenin ocak ayına ait kira geliri ve KDV'nin tahsil edilmesi)	

b) Uzun Vadeli Finansal Kiralamada Kiraya Veren ait Muhasebe Uygulamaları

Uzun Vadeli finansal kiralamada kiraya verene ait muhasebe uygulamalarını bir örnekle açıklamak gerekirse; Kiraya veren Değeri 200.000.000 TL. olan bir makineyi finansal kiralama şirketi bir işletmeye bu makineyi 4 yıl süre ile 400.000.000 TL'ye kiralamıştır. Kira ödemeleri eşit taksitler halinde ya-

pılacak olup 4 yılın sonunda makinenin mülkiyeti kiracı işletmeye geçecektir. Kiraya veren finansal kiralama şirketinin muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

100 Kasa	101.000.000
600 Yurt içi satışlar	100.000.000
391 Hesaplanan KDV	1.000.000

(Finansal kiralama bedeli ve KDV'nin tahsil edilmesi)

740 Hizmet Üretim Maliyeti	40.000.000
(Amortisman giderleri)	
257 Birikmiş Amortismanlar	40.000.000
(Finansal Kiralamaya konu varlığın amortismanı)	

IV- SONUÇ

Finansal Kiralama Kanunu ile amaçlanan yatırımcı firmaların gereksinim duydukları finansman ihtiyaçlarını kolayca karşılamak ve finansal sorunlarına çözüm getirmektir. Finansal Kiralama Kanunu'nun bu amacını en iyi bir şekilde gerçekleştirebilmesi için Finansal Kiralama Kanunu'nda tereddüt yaratan bazı hükümlerin yeniden gözden geçirilerek finansal kiralama işlemlerinin daha sağlıklı bir şekilde yapılması sağlanmalıdır. Finansal Kiralama Kanunu'nun üzerinde iyileştirme yapılması gereken bazı konular aşağıda kısaca maddeler halinde sıralanmıştır.

- Finansal Kiralama Kanunu'nun amacına aykırı uygulamaları önleyebilmek için Finansal Kiralama Kanunu'na "ödenecek kira tutarının, kira süresi içinde eşit olarak öden-

mesi gerektiği"ne dair hüküm eklenmelidir. Bu hükmün muvazaalı finansal kiralama işlemlerinin önüne geçebileceği gibi, vergi kaybını da önleyecektir.

- Finansal kiralama sözleşmesinde, sözleşme süresi sonunda malın mülkiyetinin kiracı tarafından satın alınacağını kararlaştırılması halinde "satış konusu olan mal, Vergi Usul Kanunu'na göre değerlemeye tabi tutulamaz." hükmünün eklenmesi, finansal kiralama işlemlerinde kolaylık sağlayacaktır.

- Dar mükellefiyet vergileme tam

mükellefiyete göre daha avantajlıdır. Tam mükellefiyet kapsamındaki kurumlarda vergi oranında yapılacak indirimlerle kısmi iyileştirme sağlanmalıdır.

- KDV açısından finansal kiralama şirketlerine yapılan teslimlerde indirilmeyen katma değer vergilerine gider olarak kazançtan indirim olanağının tanınması halinde kanundan belirlenen fayda yükselecektir.

- Finansal kiralama gümrük, ticaret ve diğer teşviklerle daha da desteklenerek gelişmesi sağlanmalıdır.